

Dr. Petras TARASEVIČIUS

Lietuvos teisės instituto

Baudžiamosios justicijos tyrimų

skyriaus mokslo darbuotojas

Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius

El. p. petras.tarasevicius@teise.org

NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PREVENCIJOS KRIMINALINĖJE ŽVALGYBOJE SAMPRATA IR ĮGYVENDINIMO PROBLEAMOS

Straipsnyje nagrinėjamos nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje sampratos bei įgyvendinimo problemos. Siekiama nustatyti kriminalinės žvalgybos subjektų vaidmenį bendroje nusikalstamų veikų prevencijos priemonės taikančių subjektų sistemoje, nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje požymius, teisines prielaidas, išanalizuoti kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo prevenciniais tikslais pagrindus, teismų praktiką. Straipsnyje keliamos ir analizuojamos konkrečios kriminalinės žvalgybos subjektų atliekamų veiksmų, įgyvendinant nusikalstamų veikų prevencijos uždavinį, teisinio reguliavimo bei šio reguliavimo praktinio įgyvendinimo problemos, akcentuojamas jų aktualumas, analizuojamos galimos tokių problemų priežastys konkrečiau atvejo kontekste.

ĮVADAS

Nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje klausimai, kaip ir daugelis klausimų, kurie vienaip ar kitaip susiję su kriminalinės žvalgybos subjektų (toliau vadinama – KŽS) veikla, yra visų demokratinių šalių visuomenių padidinto susidomėjimo objektas. Kriminalinės žvalgybos įteisinimas įstatymuose ir jos teisinio reguliavimo dalinis paviešinimas inspiravo daugybės įvairių publikacijų tiek žiniasklaidoje, tiek teisės doktrinoje atsiradimą¹. Tose publikacijose kartais buvo eskaluojamos, tačiau

¹ Pavyzdžiui, apie kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo problemas Lietuvos Respublikoje rašė: Šimkus K. Policijos operatyvinė veikla ir piliečių teisės. Kriminalinė justicija. Mokslo darbai. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996, t. (5); Panomariovas A., Rudzkius T. Baudžiamojo proceso ir operatyvinės

labai dažnai pagrįstai keliamos kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo spragos, nagrinėjamos šio teisinio reguliavimo įgyvendinimo problemos, viešinami žmogaus teisių bei laisvių pažeidimų atvejai, kurie galimai buvo padaryti KŽS², vykdant jiems pavestas funkcijas. Savo ruožtu tai paskatino bei paspartino kriminalinės žvalgybos teisinio reguliavimo ir praktinio šios veiklos įgyvendinimo tobulinimo procesus.

Nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje klausimų nagrinėjimas galimas tiek apsiribojant šio reiškinio teisinio reguliavimo bei šio reguliavimo praktinio įgyvendinimo problematikos atskleidimu, tiek žvelgiant į tai plačiau ir bandant ieškoti argumentų socialinio būtinumo, tikslingumo bei veiksmingumo kontekste. KŽS vykdomos nusikalstamų veikų prevencijos įgyvendinimo klausimai ypač aktualūs pasaulinės terorizmo grėsmės akivaizdoje, kai kiekvienas naujai įvykdytas teroro aktas gali būti interpretuojamas kaip neįgyvendintos nusikalstamų veikų prevencijos pavyzdys.

Straipsnyje analizuojamos nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje teisinės prielaidos, kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo prevenciniais tikslais pagrindai, teismų praktika. Siekiama apibrėžti nusikalstamų veikų prevenciją kriminalinėje žvalgyboje, nustatyti KŽS vaidmenį bendroje nusikalstamų veikų prevencijos priemonės taikančių subjektų sistemoje. Straipsnyje keliamos bei analizuojamos konkrečios tiek KŽS prevenciniais tikslais atliekamų veiksmų teisinio reguliavimo, tiek šio reguliavimo praktinio įgyvendinimo problemos, akcentuojamas jų aktualumas, analizuojamos galimos tokių problemų priežastys konkretaus atvejo kontekste. Atliekant tyrimą buvo taikyti dokumentų analizės, sisteminės analizės, turinio analizės, loginis ir kiti metodai.

Šiame darbe remtasi užsienio valstybių ir lietuvių mokslininkų G. Babachinaitės, G. Godos, K. Goriainovo, G. Jurgelaitienės, V. Justickio, E. Legowicz, E. McLaughlin, J. Muncie, S. Nikarto, M. Peterson, A. Petkaus, G. Sinilovo, V. Ovčinskio ir kitų mokslininkų darbais.

veiklos sąvoka // Jurisprudencija, 2000, Nr. 17(9); Žilinskas D. Policijos teisės prielaidos: operatyvinės veiklos teisinio reglamentavimo problema // Jurisprudencija, 2003, Nr. 49(41); Petrošius D. Operatyvinės veiklos įstatymo raida žmogaus teisių apsaugos kontekste // Jurisprudencija, 2004, Nr. 63(55); Jočienė D., Čilinskas K. Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje. Monografija. Vilnius, 2004; Jovaišas K. Informacijos apie privatų gyvenimą rinkimo teisėtumo kriterijai // Teisės problemos, 2004, Nr. 2(44); Goda G. Operatyvinės veiklos teisinio reguliavimo problemos ir perspektyvos // Teisė, 2006, t. 58; Goda G. Agento provokatoriaus veikla ir žmogaus teisė į sąžiningą procesą // Teisė, 2000, t. 37; Lankauskas M. et al. Teisės į privatumą, minties, sąžinės, religijos laisvę ir saviraišką užtikrinimo problemos. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2013 ir kiti autoriai.

² Kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašas patvirtintas 2013 m. vasario 6 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 108 „Dėl kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo“ (Žin., 2013, Nr. 16-780).

I. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PREVENCIJOS KRIMINALINĖJE ŽVALGYBOJE SAMPRATA

Šiuo metu galiojančio Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo³ (toliau vadinama – KŽĮ) 4 str. 1 d. 1 p. nurodyta, jog nusikalstamų veikų prevencija yra vienas pagrindinių kriminalinės žvalgybos uždavinių. Vykdydami šį uždavinį KŽS atlieka kriminalinės žvalgybos veiksmus, t. y. naudoja KŽĮ įtvirtintus kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus bei priemones. Kokių nors ypatumų kriminalinės žvalgybos informacijos gavimo būdų ar priemonių naudojimui siekiant įgyvendinti vieną ar kitą kriminalinės žvalgybos uždavinį įstatyme nėra nustatyta. KŽS atlikdami kriminalinės žvalgybos veiksmus vadovaujasi KŽĮ įtvirtintais šių veiksmų atlikimo pagrindais, bendraisiais teisės bei specialiaisiais principais, įtvirtintais Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau vadinama – Konstitucija), kituose Lietuvos Respublikos (toliau vadinama – LR) įstatymuose bei įstatymų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose. KŽĮ nėra pateikta nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje apibrėžimo, todėl nagrinėjant šią įstatyme įtvirtintą sąvoką pirmiausia reikėtų išsiaiškinti šios sąvokos turinį.

Sąvoka prevencija (lot. *praeventio*) abstrakčiai apibrėžiama kaip išankstinis kelio užkirtimas, užbėgimas už akių⁴. Nors šioje definicijoje nėra nurodyta, kam konkrečiai iš anksto užkertamas kelias ar užbėgama už akių, tačiau galima spėti, jog tai gali būti kažkokie įvykiai, reiškiniai, procesai ar pan.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau vadinama – KT) yra pažymėjęs, kad nusikalstamumo ribojimo bei mažinimo teisinės priemonės skiriasi ir pagal tai, ar jomis reaguojama į jau padarytą nusikaltimą ir siekiama atgrasyti nusikaltusius asmenis bei kitus asmenis nuo naujų nusikalstamų kėsinių (represinės priemonės), ar siekiama užkirsti kelią nusikaltimams, kurių padarymo tikimybė būtų didesnė, jeigu tokių priemonių nebūtų imtasi (prevencinės priemonės)⁵. Šiame teiginyje akcentuojamas ne tik represinių bei prevencinių priemonių išskirtinumas, bet ir bendras prevencinių priemonių tikslas – užkirsti kelią nusikaltimams. Atsižvelgiant į KT jurisprudenciją nusikalstamų veikų prevencija kaip kriminalinės žvalgybos uždavinys galėtų būti suprantamas kaip išankstinis kelio nusikalstamoms veikoms užkirtimas. Tačiau toks nusikalstamų veikų prevencijos kaip vieno pagrindinių kriminalinės žvalgybos uždavinių apibrėžimas būtų labai abstraktus.

³ Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas Nr. XI-2234 // Žin., 2012, Nr. 122-6093.

⁴ Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 398.

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas // Žin., 2005, Nr. 1-7.

Nusikalstamų veikų prevencija yra įvairių mokslo sričių tyrimo objektas⁶, nusikalstamumo prevencijos⁷ koncepcijos klausimams ir problemoms daugiausia dėmesio skiriama kriminologijos mokslo teorijoje. Nusikalstamumo prevencijos teorijos, jas pagrindžiantys įrodymai, nusikalstamumo prevencijos koncepcija bei kiti klausimai yra permanentiniai kriminologijos moksle vykstančio diskurso objektai. Teigiama, jog nusikalstamų veikų prevencija kriminologine prasme yra viešų ir privačių pastangų, kuriomis siekiama užkirsti kelią nusikalstamoms veikoms, visuma⁸. Tačiau remtis kuriuo nors vienu, kriminologijos mokslo teorijoje aptinkamu, nusikalstamų veikų prevencijos apibrėžimu nebūtų labai objektyvu. Nusikaltimų prevencijos sąvoką tiksliai apibrėžti sudėtinga. Mokslinėje literatūroje pagrįstai teigiama, jog tarp kriminologų nėra bendro sutarimo dėl tinkamiausio tokios sąvokos kaip nusikalstamų veikų prevencija apibrėžimo⁹. Tačiau pasirinkta nusikalstamumo, nusikalstamų veikų prevencijos koncepcija beveik visada yra tam tikra nusikalstamų veikų prevencijos priemonės taikančių subjektų veiklos paradigma. Šiuo aspektu reikšminga tai, jog demokratinėse valstybėse vykstantis procesas, kai pereinama nuo tradicinės nusikalstamumo prevencijos koncepcijos prie įrodymais grindžiamos, keičia ir teisėsaugos institucijų veiklos, kaip darančios didžiausią poveikį nusikalstamumui, vaidmenį. Prieš keletą metų buvo akcentuojama visuomenėje plačiai paplitusi bei žiniasklaidos eskaluojama nuomonė, jog nusikalstamumo prevencija pirmiausia yra teisėsaugos institucijų pareiga, kartu pabrėžiant, kad teisėsaugos institucijos Lietuvoje iš esmės atlieka prievartinės nusikalstamumo prevencijos darbą ir atsako už šio darbo kokybę¹⁰. Teisėsaugos institucijoms, kaip nusikaltimų prevencijos subjektams, taikantiems nusikaltimų prevencijos priemonės, dažniausiai buvo priskiriama reaktyviosios prevencijos funkcija, paliekant šių institucijų atliekamai proaktyviajai prevencijai kuklų vaidmenį¹¹. Taip pat reikšminga, jog ir tam tikra dalis reaktyvių teisėsaugos

⁶ Nusikalstamų veikų prevencija yra kriminologijos, teisės, psichologijos ir kitų mokslų objektas.

⁷ Nusikalstamumo prevencija suvokiama plačiau nei nusikalstamų veikų prevencija. Plačiau apie tai žr.: *Nikartas S.* Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Daktaro disertacija. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 5.

⁸ *Babachinaitė G., Galinaitytė J., Jurgelaitienė G. et al.* Kriminologija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 336.

⁹ *McLaughlin E., Muncie J.* The sage dictionary of criminology. Second edition. The Cromwell Press, Trowbridge, Wiltshire, 2007, p. 88.

¹⁰ *Babachinaitė G., Petkus A.* Kai kurios kriminologinės problemos dvidešimtmečio socialinių pokyčių Lietuvoje kontekste // *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21(1), p. 263.

¹¹ *Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. et al.* Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 211.

institucijų veiksmų, taikomų tik vadinamuoju vertikaliuoju principu, buvo pripažįstami kaip neveiksmingi¹². Atkreiptinas dėmesys, jog šiuolaikinėse nusikalstamumo prevencijos strategijose¹³ efektyvi teisėsaugos institucijų veikla ir toliau laikoma svarbiu faktoriumi, lemiančiu nusikalstamumo rodiklius. Kartu pažymima, jog teisėsaugos institucijų vykdoma prevencija turi būti organizuojama horizontaliai, pasiremiant bendradarbiavimo ir prevencijos subjektų lygiateisiškumo principais.

Kaip teigia T. May, „kiekvienas, kuris suinteresuotas mūsų gyvenimus ir bendruomenes padaryti saugesnius, privalo prisiimti atsakomybę. Taigi kiekvienas nusikalstamumo prevencijos subjektas privalo atlikti tam tikras funkcijas. Teisėsaugos institucijoms, vykdančioms nusikalstamumo prevenciją, keliamas uždavinys toliau stiprinti savo pajėgas bei užtikrinti efektyvų tų pajėgų dislokavimą“.¹⁴

KŽS subjektai priskiriami teisėsaugos institucijoms, kurių veikla patenka į valstybės vykdomos policinės veiklos (angl. *policing*) sritį ir yra tiesiogiai susijusi su bendra visų socialinę kontrolę vykdančių institucijų atliekama nusikalstamumo prevencijos funkcija. Būtina pabrėžti, jog dauguma šiuolaikinių modernių policinės veiklos strategijų grindžiamos didėjančiu informacijos panaudojimo sprendimų priėmimo procese suvokimu. Viena iš tokių strategijų yra žvalgybine informacija pagrįsta policinė veikla (angl. *intelligence-led policing*), kuri reprezentuoja tiek kriminalinės žvalgybos tobulinimo kryptis, tiek XXI amžiuje prasidėjusį judėjimą transformuojant policinę veiklą. Jungtinių Amerikos Valstijų teisingumo departamento Teisinės pagalbos biuro pateikto žvalgybine informacija pagrįsto policinės veiklos modelio kaip naujo žvalgybos modelio¹⁵ pristatyme trumpai apibrėžta nusikalstamų veikų prevencija žvalgyboje. Tai žvalgybos subjektų veikla iš anksto numatant galimas nusikalstamų veikų darymo kryptis bei tendencijas ir imantis priemonių, kuriomis būtų galima sukliudyti padaryti tas nusikalstamas veikas ar sumažinti jų neigiamą poveikį¹⁶.

¹² Nikartas S. Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius, 2012, p. 5.

¹³ Modern Crime Prevention Strategy, Home Office, 2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/509831/6.1770_Modern_Crime_Prevention_Strategy_final_WEB_version.pdf>.

¹⁴ May T. International Crime and Policing Conference. Crime prevention, Home Office, 2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.gov.uk/government/speeches/home-secretary-theresa-may-launches-the-modern-crime-prevention-strategy>>.

¹⁵ Po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykdyto teroristinio akto JAV pradėtas aktyviai įgyvendinti žvalgybine informacija pagrįstas policinės veiklos modelis, paremtas Jungtinės Karalystės nacionalinio žvalgybos modelio patirtimi.

¹⁶ Peterson M. Intelligence led-policing: the new intelligence architecture. Bureau of Justice Assistance. Washington. U.S. Department of Justice. Office of Justice programs. 2005, p. 4 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bjal/210681.pdf>>.

Rusijos Federacijos mokslininkai nusikalstamų veikų prevenciją operatyvinės paieškos veikloje¹⁷ įvardija kaip „operatyvinės paieškos profilaktiką“, kuri laikoma atskira operatyvinės paieškos forma. Šios profilaktinės veiklos esmė yra surinkimas informacijos apie linkusius nusikalsti asmenis (artimais ryšiais susiję su organizuotų nusikalstamų grupuočių nariais, anksčiau teisti, turintys priklausomybę nuo narkotinių medžiagų ar alkoholio, antisuomeninių grupių nariai ir pan.). Surinktų duomenų visuma, leidžianti prognozuoti tikimybę, jog tie asmenys padarys nusikalstamą veiką ar veikas, rodo būtinumą atlikti tokių asmenų operatyvinį stebėjimą. Toks operatyvinis stebėjimas reiškia, jog yra taikomos operatyvinės paieškos profilaktikos priemonės, laikantis specialios operatyvinės paieškos informacijos rinkimo ir panaudojimo taktikos¹⁸.

Šiuose aukščiau pateiktuose teiginiuose išvardijami tam tikri nusikalstamų veikų prevencijos, vykdomos minėtų valstybių žvalgybinės veiklos subjektų, požymiai. Vis dėlto detalesnis šios veiklos nagrinėjimas bei tam tikrų šios veiklos turinio elementų aprašymas tiesiogiai siejamas su šios veiklos teisinio reguliavimo tose šalyse ypatumais¹⁹.

Lietuvoje iki KŽĮ įsigaliojimo, t. y. dar galiojant LR operatyvinės veiklos įstatymui²⁰, kriminalinės žvalgybos mokslininkams bei praktiniams darbuotojams buvo gerai žinoma sąvoka „operatyvinė prevencija“. „Operatyvinė prevencija“ buvo suprantama kaip viena iš organizacinių taktinių operatyvinės veiklos formų. Buvo išskirtos pagrindinės tokios prevencijos kryptys: nusikaltimų priežasčių ir sąlygų nustatymas bei pašalinimas ir asmenų, iš kurių galima tikėtis nusikaltimo padarymo, nustatymas bei jų operatyvinio stebėjimo organizavimas²¹. Šios pagrindinės operatyvinės prevencijos kryptys detaliau buvo nagrinėtos neviešo pobūdžio literatūroje, todėl

¹⁷ Rusijos Federacijos įstatymuose vartojamas terminas „operatyvinės paieškos veikla“ santykinai prilyginamas Lietuvos Respublikos įstatymuose vartotam terminui „operatyvinė veikla“, o šiuo metu „kriminalinė žvalgyba“.

¹⁸ Operatyvinės paieškos profilaktikoje naudojama speciali operatyvinės paieškos informacijos rinkimo ir panaudojimo taktika skiriasi lyginant su tokios informacijos panaudojimu baudžiamajam persekiojimui (ikiteisminio tyrimo pradėjimui), plačiau apie tai žr.: *Горяинов К. К., Овчинский В. С., Синилов Г. К. Теория оперативно-розыскной деятельности. Учебник. Москва: Инфра-М, 2006, p. 586.*

¹⁹ JAV ir Rusijos Federacijos žvalgybinės veiklos mokslinė literatūra pasirinkta neatsitiktinai. Šios valstybės priskiriamos toms, kurios turi galingiausias pasaulyje žvalgybos tarnybas bei didelį mokslinį potencialą, dirbantį šioje srityje.

²⁰ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // *Žin.*, 2002, Nr. 65-2633.

²¹ Operatyvinės veiklos (kodas 214) programa patvirtinta Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto tarybos 2008 m. liepos 1 d. nutarimu Nr. VS-6 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/katedros/.../operatyvine_veikla.doc>.

laikydami teisėtumo reikalavimų viešai aptarinėti joje pateikto minėtų kryptių detalaus nagrinėjimo neturime galimybės. Taigi, toliau apžvelgsime šio reiškinio teisinį reglamentavimą nacionaliniuose teisės aktuose. Galima pradėti nuo to, jog atskiruose LR įstatymuose yra įtvirtinti kai kurių rūšių nusikalstamų veikų prevencijos apibrėžimai. Pavyzdžiui, LR korupcijos prevencijos įstatymo 2 str. 1 d. skelbia: „Korupcijos prevencija – korupcijos priešasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, taip pat poveikis asmenims siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo.“²² Kitame įstatyme, konkrečiai – LR pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 2 str. 18 d., įtvirtintas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos apibrėžimas. Šio įstatymo 2 str. 18 d. nurodyta, kad pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencija yra minėtame įstatyme nurodytų priemonių įgyvendinimas²³.

LR Seimas 2015 m. savo nutarimu patvirtino „Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programą“²⁴, kurioje nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencija laikoma priemonėmis, kuriomis siekiama užkirsti kelią nusikalstamoms veikoms ir kitiems teisės pažeidimams, nustatant ir pašalinant jų priežastis ir sąlygas, taip pat individualiai veikiant asmenis, kurie linkę ar ateityje gali daryti nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus arba gali nukentėti nuo nusikalstamų veikų ar kitų teisės pažeidimų.

Minėtuose teisės aktuose reglamentuoti bendri nusikalstamų veikų ir kitų pažeidimų prevencijos tikslai, todėl tokia įstatymų leidėjo pozicija reikšminga nagrinėjant nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje sampratos problemas.

Tiek mokslinėje literatūroje, tiek teisės aktuose pateikiami apibrėžimai padeda abstrakčiai suvokti nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje esmę, tačiau neišvardinus šiai veiklos formai būdingų požymių, detaliau neanalizavus ją apibrėžti būtų gana sudėtinga.

Taigi, tikslinga aptarti šiuos kriminalinės žvalgybos teorijoje paminėtus bei nusikalstamų veikų prevencijai kriminalinėje žvalgyboje būdingus požymius:

- 1) šią prevenciją vykdo KŽS;
- 2) tai yra viena iš organizacinių taktinių kriminalinės žvalgybos formų;
- 3) vykdydami šią prevenciją KŽS naudoja KŽĮ įtvirtintus informacijos gavimo būdus ir priemones;
- 4) ši prevencija vykdoma dviem pagrindinėmis kryptimis: nusikalstamų veikų

²² Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas Nr. IX-904 // Žin., 2002, Nr. 57-2297.

²³ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas Nr. X-1419 // Žin., 2008, Nr. 10-335.

²⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XII-1672 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos patvirtinimo“// TAR, 2015-05-13, Nr. 7293.

priežasčių ir sąlygų nustatymas bei pašalinimas ir asmenų, iš kurių galima tikėtis nusikalstamų veikų padarymo, nustatymas bei jų žvalgybinio stebėjimo²⁵ organizavimas.

Aptariant vieną iš aukščiau paminėtų požymių, o konkrečiau – tai, kad šią prevenciją vykdo KŽS, galima tiesiogiai susieti su tuo, jog tai yra viena iš organizacinių taktinių kriminalinės žvalgybos formų. KŽĮ aiškiai įtvirtinta, jog KŽS – kriminalinę žvalgybą įgalioti vykdyti padaliniai, o tai reiškia, kad kriminalinės žvalgybos informacijos gavimo būdus ir priemones naudoja kriminalinės žvalgybos subjektų pareigūnai, atstovaujantys tiems padaliniais. Kriminalinės žvalgybos teorijoje buvo išskiriamos trys pagrindinės organizacinės taktinės kriminalinės žvalgybos formos: pirminės informacijos apie kriminalinės žvalgybos objektus rinkimas bei patikrinimas, kriminalinės žvalgybos tyrimas (toliau vadinama – KŽT) bei nusikalstamų veikų prevencija kriminalinėje žvalgyboje. Atrodytų, kad toks aukščiau pateiktas skirstymas suponuoja nusikalstamų veikų prevencijos kaip atskiros savarankiškos organizacinės taktinės šios veiklos formos suvokimą, tačiau KŽĮ nuostatų, reglamentuojančių KŽT, analizė leidžia padaryti kitokią išvadą. KŽĮ įtvirtintoje KŽT definicijoje nurodyta, jog šis tyrimas atliekamas siekiant įgyvendinti kriminalinės žvalgybos uždavinius, nurodytus minėto įstatymo 4 str. 1 d. (tarp jų – ir nusikalstamų veikų prevenciją).

KŽĮ yra aiškiai nurodyta, jog KŽT yra organizacinė taktinė kriminalinės žvalgybos forma ir nors daugiau tokių formų minėtame įstatyme tiesiogiai įvardyta nėra, praktiškai visas kriminalinės žvalgybos formas galima laikyti organizacinėmis taktinėmis. Galima sakyti, jog visi kriminalinės žvalgybos veiksmai yra organizuojami (jie yra planuojami, ruošiamasi jų atlikimui, vykdoma jų kontrolė ir pan.), taip pat juos atliekant naudojama tam tikra taktika. Taigi, visa kriminalinė žvalgyba yra organizacinė taktinė veikla, o tam tikros šios veiklos formos įvardijimas organizacine taktine jos niekuo neišskiria iš kitų šios veiklos formų.

Kitas aukščiau įvardytas požymis – tai, jog vykdydami šią prevenciją KŽS naudoja KŽĮ įtvirtintus informacijos gavimo būdus ir priemones arba, kitaip sakant, atlieka kriminalinės žvalgybos veiksmus, yra sąlyginis ir labiau padedantis atskirti KŽS vykdomą nusikalstamų veikų prevenciją nuo kitų subjektų (kitų valstybinių institucijų, visuomeninių organizacijų ar privačių asmenų) vykdomos nusikalstamų veikų prevencijos. Nors atskiri mokslininkai paminėjo, jog prevencinės priemonės taikomos laikantis specialios informacijos rinkimo ir panaudojimo taktikos, tačiau atliekant bet kokius kriminalinės žvalgybos veiksmus ar naudojant jų metu gautą informaciją visuomet yra laikomasi tam tikros taktikos. Ši taktika pasirenkama

²⁵ Toks žvalgybinis stebėjimas galėtų apimti kriminalinės žvalgybos metodų bei priemonių taikymą prevenciniais tikslais bei laikantis specialios taktikos (pavyzdžiui, pasinaudojant savanoriška fizinių asmenų pagalba daromas individualus poveikis asmeniui siekiant, kad jis atsisakytų savo nusikalstamų ketinimų).

priklausomai nuo tikslų, objekto ypatumų, turimų pajėgų, priemonių, materialinių išteklių, susidariusios padėties ypatumų ir pan.

Atkreiptinas dėmesys, jog vykdant kriminalinę žvalgybą neretai pasitaiko atvejų, kai kriminalinės žvalgybos veiksmai atliekami vienu tikslu (pavyzdžiui, siekiant išaiškinti nusikalstamas veikas), o jų metu gauta informacija panaudojama prevenciniais tikslais, t. y. taikant konkrečias prevencines priemones. KŽĮ 19 str. 1 d. nustatyta, jog kriminalinės žvalgybos informacija gali būti naudojama pateikiant informaciją apie asmenį korupcijos prevencijos įstatymo nustatyta tvarka. Korupcijos prevencijos įstatymo 5 str., reglamentuojančiame korupcijos prevencijos priemones, įtvirtinta, jog viena iš korupcijos prevencijos priemonių yra „informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje ar įmonėje, arba apie asmenį, kurį į pareigas Europos Sąjungos ar tarptautinėse institucijose teikia Lietuvos Respublika, pateikimas“.

Be to, informacija, gauta atliekant kriminalinės žvalgybos veiksmus, gali būti panaudojama ir LR organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatyme numatytais prevencinėms poveikio priemonėms taikyti²⁶. LR organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 4 str. įtvirtinti prevencinių poveikio priemonių taikymo pagrindai. Šio straipsnio 1 d. skelbiama: „Šio įstatymo 3 straipsnyje numatytos prevencinės poveikio priemonės gali būti taikomos asmenims, jei iš įstatymų nustatyta tvarka gautų duomenų apie šių asmenų ryšius su organizuotomis grupėmis, nusikalstamais susivienijimais ar jų nariais yra pakankamas pagrindas manyti, kad šie asmenys gali daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus ir prevencines poveikio priemones reikia taikyti siekiant garantuoti visuomenės bei valstybės saugumą, užtikrinti viešąją tvarką, asmenų teises ir laisves.“ Analizuojant šią teisės normą nesudėtinga pastebėti, jog joje paminėtas pakankamas pagrindas kartu yra pagrindas kriminalinės žvalgybos veiksmams atlikti²⁷.

Dar vienas įstatymas, kuriame taip pat įtvirtintos galimybės kriminalinės žvalgybos metu gautą informaciją panaudoti prevenciniais tikslais, yra LR valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas. Šio įstatymo 18 str. nustatyta, jog tikrinant asmenį, pretenduojantį gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, gali būti

²⁶ Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymas Nr. VIII-353 // Žin., 2001, Nr. 60-2138.

²⁷ KŽĮ 2 str. 10 d. įtvirtinta: „kriminalinės žvalgybos objektai – galimai rengiamos, daromos ar padarytos nusikalstamos veikos, jas rengiantys, darantys ar padarę asmenys, šių asmenų aktyvūs veiksmai neutralizuojant kriminalinę žvalgybą, kiti su valstybės nacionaliniu saugumu susiję įvykiai ir asmenys“. Minėto įstatymo 6 str. 2 d. nurodoma, kad, turėdami informacijos apie kriminalinės žvalgybos objektus, kriminalinės žvalgybos subjektai turi teisę: naudoti kriminalinės žvalgybos informacijos gavimo būdus, kai pagal jų naudojimo pobūdį ir (ar) trukmę nereikalinga prokuroro ar teismo sankcija; naudoti technines priemones bendra tvarka ir kt.

peržiūrimi duomenys, esantys kriminalinės žvalgybos informacinėje sistemoje, bei naudojamas toks kriminalinės žvalgybos informacijos gavimo būdas kaip apklausa²⁸.

Ne mažiau aktualios yra LR pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo nuostatos, kuriose įtvirtintos LR valstybės saugumo departamento bei LR finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos funkcijos įgyvendinant pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemones. Minėto įstatymo 6 str. 1 d. nustatyta, kad LR valstybės saugumo departamentas renka ir analizuoja žvalgybos informaciją, susijusią su teroristų finansavimu, bendradarbiauja su užsienio valstybių institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis, renkančiomis informaciją apie teroristų finansavimą, ir kt. Anksčiau minėtų nusikalstamų veikų prevencijos priemonės reglamentuojančių įstatymų nuostatose aiškiai įtvirtinta, jog KŽS atlieka jiems pavestas konkrečias funkcijas įgyvendinant nusikalstamų veikų prevencijos priemones. Kitaip sakant, įstatymai apibrėžia KŽS vaidmenį bendroje nusikalstamų veikų prevencijos priemonės taikančių subjektų sistemoje.

Aptariant pagrindines KŽS vykdomos nusikalstamų veikų prevencijos kryptis (nusikalstamų veikų priešasčių ir sąlygų nustatymas bei pašalinimas, asmenų, iš kurių galima tikėtis nusikalstamų veikų padarymo, nustatymas bei jų žvalgybinio stebėjimo organizavimas) galima tik pastebėti, jog tai ne kas kita, o bendrosios ir individualiosios nusikalstamų veikų prevencijos tikslai. Šie tikslai išvestiniai iš LR įstatymuose bei kituose teisės aktuose pateiktų tiek bendros nusikalstamų veikų prevencijos, tiek iš atskirų rūšių nusikalstamų veikų prevencijos apibrėžimų.

Baigiant analizuoti nusikalstamų veikų prevencijos kriminalinėje žvalgyboje požymius reikėtų paminėti, jog tam tikru metu mokslinėje literatūroje buvo galima aptikti nuomonių, kad rimtą profilaktinę funkciją atlieka pats veiklos slaptumas arba kad veiksminga nusikalstamumo prevencija neįmanoma neturint pakankamai informacijos apie tam tikrus reiškinius²⁹. Tačiau svarbu, kad tai yra neatsiejami KŽS veiklos elementai, be kurių ji nelabai įsivaizduojama. Kriminalinės žvalgybos subjektų veiklai būdingas neviešas pobūdis, būtinumas laikytis konfidencialumo, konspiracijos principų yra nulemtas siekio nepakenkti kriminalinės žvalgybos tyrimams, neatskleisti kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo taktikos, apsaugoti kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių, jų šeimos narių ar kitų asmenų, teikiančių pagalbą kriminalinės žvalgybos subjektų pareigūnams, gyvybę, sveikatą ir nuosavybę.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog KŽS vykdoma nusikalst-

²⁸ Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo Nr. VIII-1443 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2375 // TAR, 2016, Nr. 14735.

²⁹ Legowicz E. Operatyvinis darbas nusikalstamumo profilaktikoje // Teisės problemos, 1995, Nr. 1, p. 50.

tamų veikų prevencija nuo kitų subjektų vykdomos prevencinės veiklos išimtinai skiriasi tik jų išskirtine kompetencija, jiems pavestu vaidmeniu, veiklos pobūdžiu bei turimų kriminalinės žvalgybos galimybių naudojimu siekiant bendrą prevencijos tikslų.

Nusikalstamų veikų prevencija kriminalinėje žvalgyboje galėtų būti apibrėžta kaip kriminalinės žvalgybos pajėgų, informacijos gavimo būdų ir priemonių, taip pat šiais informacijos gavimo būdais ir priemonėmis surinktos informacijos naudojimas siekiant įgyvendinti prevencines priemones, skirtas nustatyti bei pašalinti nusikalstamų veikų priežastis ir sąlygas, numatyti galimas nusikalstamų veikų darymo tendencijas, sukliudyti nusikalstamų veikų padarymui ar sumažinti jų neigiamą poveikį, taip pat atgrasinti asmenis nuo tokių veikų darymo.

II. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS SUBJEKTŲ VYKDOMOS NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PREVENCIJOS ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS

KT yra pabrėžęs, kad valstybės ir jos institucijų pareiga yra užkirsti kelią nusikaltimams³⁰. Tam, kad KŽS galėtų vykdyti jiems Konstitucijoje bei kituose LR įstatymuose pavestas pareigas, LR Seimas suteikė KŽS specialius įgaliojimus rinkti informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus bei šiuo tikslu naudoti KŽĮ įtvirtintus informacijos gavimo būdus ir priemones. KŽĮ yra įtvirtinti vienodi reikalavimai, kurių būtina laikytis renkant informaciją tiek siekiant prevencinių, tiek baudžiamojo persekiojimo tikslų. Priklausomai nuo konkrečios taktinės situacijos gali būti atliekami veiksmai, kuriais nėra ribojamos žmogaus teisės ar (esant KŽĮ įtvirtintam atitinkamam pagrindui) veiksmai, ribojantys tam tikras konstitucines žmonių teises (teisę į būsto neliečiamybę, į privataus gyvenimo apsaugą ir pan.).

Teismų praktikoje KŽS veiklai, kai renkant informaciją nebuvo ribojamos žmogaus teisės, labai daug dėmesio nėra skiriama. Tokių veiksmų atlikimo pagrindai dažniausiai nėra tikrinami. Jei atlikus tokius veiksmus bei gavus informaciją ši vėliau pasitvirtino, laikoma, kad jų atlikimo pagrindas buvo teisėtas³¹.

³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas // Žin., 2000, Nr. 39-1105.

³¹ Pateiksime pavyzdį, kai nagrinėjant baudžiamąją bylą pagal LR BK 199² str. policijos pareigūnai buvo apklausti liudytojais. Savo parodymuose jie teigė, jog gavo kriminalinės žvalgybos informacijos apie kontrabandinių cigarečių laikymo vietą. Šios informacijos pagrindu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas ir surengta pasala sodyboje, kurioje rastos cigaretės. LAT savo nutartyje pasisakė, jog „iš bylos medžiagos matyti, kad turėta kriminalinės žvalgybos informacija dėl cigarečių laikymo minėtoje sodyboje visiškai pasitvirtino, ikiteisminis tyrimas pradėtas ne savavališkai, bet turint tam teisėtą pagrindą, nelegaliai laikomos cigaretės rastos ir paimitos teisėtai atliktos kratos metu. Todėl nėra pagrindo sutikti su kasacinio

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau vadinama – LAT) savo nutartyse ne kartą yra nurodęs, jog „<...> reikalavimas teismui patikrinti operatyvinių ar procesinių veiksmų pirminio pagrindo teisėtumą keliamas tais atvejais, kai šiais veiksmais įsiterpiama į žmogaus privatų gyvenimą, pavyzdžiui, slaptai jį sekant, patenkant į jo būstą, kontroliuojant telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinį, atliekant nusikalstamos veikos imitavimo veiksmus ir pan. Toks patikrinimas užtikrina, kad šios teisinės priemonės nebūtų sankcionuojamos atsitiktinai, nesilaikant nustatytos tvarkos, o asmuo nepatirtų savavališko ir nepagrįsto teisės į privatumą suvaržymo, provokavimo nusikalsti <...>“³².

Pažymėtina, jog pagrindinis dėmesys kontroliuojant kriminalinės žvalgybos teisėtumą skiriamas tiems KŽS veiksams, kuriais įsiterpiama į žmogaus privatų gyvenimą. Vertinama, ar KŽS veiksmai, ribojantys žmogaus teises, atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje³³ (toliau vadinama – EŽTK) bei Konstitucijoje nustatytus reikalavimus tokiems veiksams atlikti.

KT, atsižvelgdamas į EŽTT praktiką, EŽTK bei Konstitucijoje nustatytus reikalavimus, ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo³⁴.

Be šių sąlygų, teismų praktikoje yra laikomasi ir papildomų taisyklių, kuriomis remiamasi sprendžiant, ar tam tikri žmogaus teises ribojantys veiksmai buvo atlikti teisėtai. Tai liečia nusikalstamos veikos imitavimą³⁵, techninių priemonių naudojimą

skundo teiginiais, kad apeliacinės instancijos teismas, netenkindamas nuteistojo R. I. ar jo gynėjo prašymų išreikalauti iš kriminalinės žvalgybos subjektų operatyvinės informacijos duomenis, kurių pagrindu pradėtas ikiteisminis tyrimas, neva nepatikrino ikiteisminio tyrimo pradžios teisėtumo ir pažeidė kaltinamajam garantuojamas teises“. Plačiau apie tai žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-788/2016.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-788/2016, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

³³ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Žin., 1995, Nr. 40-987.

³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas // Žin., 2004, Nr. 15-465; 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas // Žin., 2005, Nr. 1-7.

³⁵ Teismų praktikoje sprendžiant veiksmų, kurių metu buvo imituojama nusikalstama veika, teisėtumo klausimus vadovaujamosi Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimu Nr. 74420/01 byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą*, LAT kasacinėmis nutartimis baudžiamosiose bylose Nr. 2A-P-6/2008, 2A-P-2/2009.

specialiąja tvarka³⁶ bei kitus KŽĮ nurodytus žmogaus teises ribojančius veiksmus.

EŽTT yra pabrėžęs, jog institucija, sankcionuojanti slaptų priemonių taikymą, patikrindama, ar tokios priemonės taikomos tik tais atvejais, kai yra faktinis pagrindas įtarti asmenį rengiant, darant ar padarius tam tikras rimtas nusikalstamas veikas ir nėra galimybės sėkmingai nustatyti faktus kitais būdais, arba jei tai atlikti būtų daug sudėtingiau, užtikrina, jog priemonės yra skiriamos laikantis nustatytos tvarkos bei iš anksto deramai ir tinkamai apsvarsčius³⁷.

Atlikta LAT nutarčių dėl baudžiamųjų bylų (kuriose kaip įrodymai buvo panaudojama informacija, gauta atliekant kriminalinės žvalgybos veiksmus, kuriais buvo įsiterpiama į privatų asmenų gyvenimą) analizė leidžia padaryti išvadą, jog tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus sankcionavo apygardų teismų pirmininkai ar šių teismų baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkai, faktinis kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmų atlikimo pagrindas teismų, nagrinėjančių bylą, paprastai nėra tikrinamas³⁸.

Tai rodo, jog faktinio kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmų pagrindo teisėtumo vertinimas iš esmės paliekamas kriminalinės žvalgybos veiksmus sankcionuojantiems teisėjams ar prokurorams. Šie savo nutartimis ar nutarimais tvirtina tokių veiksmų atlikimo būtinumą ir faktinį pagrindą. Tokio faktinio pagrindo patvirtinimas ar atsakymas jį patvirtinti kiekvienu atveju priklauso nuo KŽS vadovų ar jų pavaduotojų pateiktų duomenų vertinimo.

KŽĮ nuostatose yra įtvirtinta, jog žmogaus teises ribojantys kriminalinės žvalgybos veiksmai gali būti atliekami tik kai yra KŽT pagrindai ir yra gauta prokuroro ar teismo sankcija. Kiekvienu atveju kreipdamiesi dėl tokių veiksmų sankcionavimo KŽS pareigūnai turi nurodyti duomenis, kuriais pagrindžiamas būtinumas atlikti tokius veiksmus ir siekiamas rezultatas. Teisėjai ar prokurorai vertindami KŽS pateiktus duomenis kiekvieną kartą turi atsižvelgti į konkretų atvejį bei į bendrus reikalavimus, suformuotus teismų praktikoje.

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija yra pažymėjusi, jog „<...> įstatymų nustatytos institucijos, taikydamos slaptas informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką rinkimo priemonės, kuriomis įsiterpiama į žmogaus privatų gyvenimą, kiekvienu atveju turi įvertinti konkrečią situaciją, nustatyti, ar

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-141/2008.

³⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje *Dragojević prieš Kroatiją* (pareiškimo Nr. 68955/11), Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Klass ir kiti prieš Vokietiją* (pareiškimo Nr. 5029/71).

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartys baudžiamosiose bylose: Nr. 2K-422-303/2016, 2K-413/2011, 2K-313/2010, 2K-P-94-895/2015, 2K-7-266-942/2015.

yra pakankamas atitinkamos priemonės taikymo faktinis pagrindas, išsiaiškinti, ar negalima tų pačių tikslų pasiekti neišterpiančiam į privatų žmogaus gyvenimą, arba, jeigu toks išterpimas yra neišvengiamas, užtikrinti, kad žmogaus teisė į privatumą nebūtų apribota labiau negu būtina minėtam visuomenei reikšmingam ir konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti <...>³⁹.

Anksčiau minėtų bendrų reikalavimų laikymasis, pakankamo atitinkamos procesinės prievartos priemonės ar kriminalinės žvalgybos veiksmo taikymo faktinio pagrindo buvimas yra būtinos sąlygos siekiant, kad žmogaus teises ribojantys veiksmai būtų atliekami teisėtai.

Vis dėlto šiame tyrime aktualu pasigilinti į KŽS veiklos praktikoje išskylančias teisėtumo problemas atliekant žmogaus teises ribojančius kriminalinės žvalgybos veiksmus siekiant įgyvendinti tokį kriminalinės žvalgybos uždavinį kaip nusikalstamų veikų prevencija.

Informacija apie rengiamą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus, išvardytus KŽĮ 8 str. 1 d., arba apie šias veikas rengiančius asmenis yra priskiriama prie pagrindų atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimą. KŽĮ neįtvirtina jokių papildomų reikalavimų ar kriterijų anksčiau minėtai informacijai. Šiuo aspektu reikšmingas yra G. Godos, nagrinėjusio kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindų klausimus, teiginys, jog „teisinėje valstybėje turi būti suvokiama, kad neturint jokių duomenų apie konkrečias nusikalstamas veikas jokie rimtesni žmogaus teisių suvaržymai negalimi“⁴⁰. Tačiau tai, jog KŽĮ nedetalizuoja minėtai informacijai keliamų konkrečių kriterijų, nedraudžia jų įtvirtinti įstatymų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose šią veiklą.

Kriminalinės žvalgybos tyrimo pradėjimas, atlikimas detaliau yra reglamentuojamas neviešo pobūdžio įstatymų įgyvendinamaisiais teisės aktais (tai yra viešai neprieinama informacija), todėl jų nagrinėti neturime galimybės ir šiame tyrime remsimės informacija, gauta analizuojant teismų praktiką.

Vienoje baudžiamojoje byloje Vilniaus miesto apylinkės teismas (toliau vadinama – VMAT) vertino KŽS pareigūnų veiksmus, kuriuos pastarieji atliko po to, kai iš slaptąjo šaltinio buvo gauta informacija apie tai, jog konkretus asmuo rengiasi padaryti kelių asmenų nužudymą. Praėjus 19 d., kai buvo gauta minėta informacija, konkretus, slaptąjo šaltinio įvardytas, asmuo įgyvendino savo ketinimus ir nužudė kelis asmenis. Konkretūs KŽS pareigūnai buvo kaltinami piktnaudžiavimu tarnybine

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

⁴⁰ Goda G. Operatyvinės veiklos teisinio reguliavimo problemos ir perspektyvos // Teisė, 2006, t. 58, p. 79, 80.

padėti pagal LR baudžiamojo kodekso⁴¹ (toliau vadinama – BK) 228 str. 1 d., keli iš jų pagal BK 300 str. 1 d. bei pagal BK 229 str.

VMAT savo nuosprendyje paminėjo, jog tuo metu galiojančio LR operatyvinės veiklos įstatymo⁴² (toliau vadinama – OVI), LR policijos veiklos įstatymo⁴³ bei kitų įstatymų normų turinys rodo, kad jos reglamentuoja bendras teisėsaugos pareigūno, tarp jų ir vykdančio operatyvinę veiklą, pareigas ir kad šių normų reikalavimai detalizuojami žinybiniuose Policijos departamento prie LR vidaus reikalų ministerijos ir tarpžinybiniuose teisės aktuose. Vertindamas kaltinimą VMAT susipažino su kai kuriais žinybiniais ir tarpžinybiniais aktais, reglamentuojančiais darbą su informatoriais, kriminalinės žvalgybos (tuo metu – operatyvinės veiklos) organizavimo principais ir būdais. Atsižvelgęs į tai, jog tų teisės aktų turinys buvo įslaptintas, VMAT, kiek tai leido aplinkybės, necitavo jų turinio, tačiau vertino kaltinamųjų veiksmų atitiktį šių aktų reikalavimams⁴⁴.

Anksčiau minėtame VMAT nuosprendyje išdėstyta, jog „<...> pagal Policijos generalinio komisaro, FNTT prie VRM direktoriaus, VAD prie VRM direktoriaus, VSAT prie VRM vado 2003-07-01 įsakymo (duomenys neskelbtini) patvirtintos (duomenys neskelbtini) instrukcijos 17 p. M. Ž., 2009-09-16 atvykęs į PD ir susitikęs su T. U., atitiko neįforminto šaltinio (NIŠ) sąvoką, su kuriuo bendraujama neįforminamu žodiniu susitarimu. Pagal šios instrukcijos 20 p. NIŠ apskaita nėra privaloma, jos forma kiekvieno darbuotojo pasirenkama esant reikalui savarankiškai visapusiškai užtikrinant santykių konfidencialumą. Šios instrukcijos 42 p. reikalauja tarnybiniiais pranešimais forminti tik iš slaptai bendradarbiaujančių asmenų, prie kurių NIŠ nepriskiriamas, gaunamą informaciją, o instrukcijos 19.1 p. numato, kad tarnybiniu pranešimu įforminama tik vertinga operatyvinė informacija. Informacijos vertingumui šiuo atveju taikomas vertinamasis kriterijus, ir jis operatyvinę veiklą vykdančio pareigūno nustatomas individualiai. M. Ž. pateikta informacija nebuvo konkreti, joje nebuvo pakankamų duomenų apie konkrečius D. K. rengiamus nusi-kaltimus, jų padarymo laiką ir vietą <...>“.

Vertinant šias aukščiau išdėstytas aplinkybes reikšminga, jog VMAT sutiko su kaltinamojo T. U. pozicija, kad jo gauta informacija, kurią pateikė slaptasis šaltinis (pagal jau minėtą instrukciją priskirtas neįformintiems informacijos šaltiniams), operatyviniu požiūriu jos gavimo metu nebuvo vertinga.

⁴¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Žin., 2000, Nr. 89-2741.

⁴² Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Žin., 2002, Nr. 65-2633.

⁴³ Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas // Žin., 2000, Nr. 90-2777.

⁴⁴ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-38-536/2014.

Autorius nekvestionuoja VMAT nuosprendžio, tačiau analizuojant minėtą baudžiamąją bylą išskyla KŽS pareigūnų, prokurorų bei teisėjų taikomų kriterijų neapibrėžtumo problema vertinant informaciją, gautą iš slaptąjo šaltinio.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija apeliacine tvarka išnagrinėjo minėtą baudžiamąją bylą bei priėmė nutartį, kurioje teigiama, jog „<...> Teismas nuosprendyje padarė išvadą, jog T. U. ir E. D. 2009-09-17 kreipėsi į Vilniaus apygardos prokurorus, kuriems išdėstė sužinotą iš M. Ž. pasakojimo informaciją ir ji buvo pradėta realizuoti ikiteisminiame tyrime dėl D. Ke. seksualinio išnaudojimo, o pradėjus ikiteisminį tyrimą, pradėti ir operatyvinio tyrimo bylą, draudžiama. Be to, nuosprendyje nurodyta, kad policijos pareigūnai prašė prokurorų taikyti procesines prievartos priemones D. K. atžvilgiu, tačiau pastarieji jų prašymus tenkino tik iš dalies, suteikdami galimybę klausytis telefoninius pokalbius <...>“⁴⁵.

Šie paminėti faktai yra patvirtinami ir teisėjų kolegijos nustatytais aplinkybėmis. Teisėjų kolegija nustatė, jog: „<...> šioje baudžiamosioje byloje esminė aplinkybė yra tai, kiek tiksliai ir reali buvo M. Ž. pateikta informacija, tai yra ar T. U. iš M. Ž. gavo tikrą, konkrečią informaciją apie realų D. K. rengimąsi žudyti konkrečius asmenis, atlikti su tuo susijusius veiksmus, kadangi neteisingos, nepakankamos informacijos pateikimas turi esminę reikšmę sprendžiant baudžiamosios atsakomybės klausimą. Sprendžiant klausimą dėl M. Ž. informacijos realumo, negalima neatsižvelgti į tuo metu susiklosčiusią situaciją, kai pagrindinis dėmesys buvo nukreiptas išaiškinti ir iširti asmenis, galimai tvirkinčius D. K. mažametę dukrą, o pats D. K., kiti jo aplinkos asmenys buvo laikomi nukentėjusiais, o teisėjas neteikė pareiškimo dėl galimo D. K. smurto jo atžvilgiu. Akivaizdu, jog esanti neeilinė situacija, galėjo turėti įtakos M. Ž. pateiktos informacijos objektyviam įvertinimui. Tačiau nepaisant visuomenėje sukkelto rezonanso ir tokio M. Ž. pateiktos informacijos vertinimo, T. U. kartu su E. D. ėmėsi veiksmų jai patikrinti ir realizuoti: šią informaciją jie pateikė Vilniaus apygardos prokurorui R. J., jo pavaduotojui B. M., skyriaus prokurorui N. B. Apklausti liudytojai R. J., B. M., N. B. patvirtino, jog E. D. ir T. U. buvo atvykę dėl D. K. atžvilgiu taikytinų procesinių prievartos priemonių, kad pateikė nekonkrečią informaciją, neva D. K. ieško ginklų. Pasak šių liudytojų T. U. ir E. D. siūlė pradėti

⁴⁵ Vadovaujantis LR BPK 154 str. 1 d. ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali klausytis asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti tik kai pagal prokuroro prašymą yra priimta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis. Išimtis nustatyta tik LR BPK 154 str. 6 d., kurioje skelbiama: „Nukentėjusiųjų, liudytojų ar kitų proceso dalyvių pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, galima klausytis, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą šių asmenų elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją, ją fiksuoti ir kaupti šių asmenų prašymu arba jų sutikimu, nors ir nėra tuo reikalu priimtos ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, jei nesinaudojama ūkio subjektų, teikiančių elektroninių ryšių tinklus ir (ar) paslaugas, paslaugomis ir įrenginiais.“

D. K. telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolę ir slaptą jo sekimą. Šiuo atveju pastebėtina, jog buvo pradėtas D. K. pasiklausymas, tačiau teigiamų rezultatų tai nedavė, tuo tarpu antras siūlymas dėl D. K. slapto sekimo – prokuroro buvo atmestas <...>⁴⁶.

Nagrinėjamos bylos kontekste esminiu dalyku tampa tai, jog ta pati KŽS pareigūno iš slaptojo šaltinio gauta informacija vienu atveju vertinama kaip nekonkreči, nevertinga, tačiau kitu atveju tas pats pareigūnas, prokurorams pateikdamas tik tokios nekonkrečios bei nevertingos informacijos dalį, prašo jų taikyti procesinės prievartos priemones (šiuo atveju telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolę) asmens (apie kurį informaciją suteikė slaptasis šaltinis) atžvilgiu. Dar daugiau klausimų kyla, kai tokios informacijos pagrindu telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolė realiai buvo taikoma. Taip pat būtina pažymėti, kad asmuo, kurio atžvilgiu buvo vykdoma telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolė, buvo pareiškėjas. Dėl šių esminių aplinkybių teismo argumentai, jog „<...> pradėjus ikiteisminį tyrimą, pradėti ir operatyvinio tyrimo bylą neleidžiama <...>“, yra tikrai neįtikinantys. Tuo metu galiojusių LR generalinio prokuroro įsakymu patvirtintų rekomendacijų „Dėl operatyvinės veiklos įstatymo ir baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo“ 13 p. buvo nurodyta, jog „ikiteisminio tyrimo metu vykdant įtariamojo ar dingusio be žinios asmens paiešką ir siekiant gauti duomenų, reikšmingų tyrimui, asmens teisės, numatytos BPK 44 straipsnio 9 dalyje, gali būti apribotos tik BPK nustatyta tvarka ir atvejais“⁴⁷. Minėtas asmuo tame ikiteisminiame tyrime nebuvo pripažintas įtariamuoju ar paskelbtas dingusiu be žinios, šio asmens pareiškimo pagrindu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas ir jis buvo atliekamas ne dėl to asmens (pareiškėjo) rengiamos, daromos ar padarytos nusikalstamos veikos ar veikų.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog tikrai ne visais atvejais slaptųjų informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką rinkimo priemonių, kuriomis įsiterpiama į žmogaus privatų gyvenimą, taikymo teisėtumą nulemia teismo nutarties ar prokuroro nutarimo, kuriuo patvirtinamas tokių priemonių atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas, buvimas. Tai rodo, jog teisėtumo problemų atsiranda ir tais atvejais, kai įstatymų įgyvendinamuosiuose aktuose, detalizuojančiuose KŽĮ ar kitus įstatymus, nenustatyti pakankami KŽS gau-

⁴⁶ Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje dalyje Nr. 1A-12-166/2016.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2007 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. I-134 su Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008-05-28 įsakymu Nr. I-79 padarytais pakeitimais patvirtintos rekomendacijos „Dėl operatyvinės veiklos įstatymo ir baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo“ [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/dok/Operat_veikl_BK_taikymo.pdf>.

namos informacijos vertinimo kriterijai. Praktika, kai KŽS gaunamos informacijos vertingumui nustatyti taikomas vertinamasis kriterijus pasirenkamas individualiai, palieka per daug plačias galimybes kriminalinę žvalgybą vykdančių pareigūnų diskrecijai, todėl tikslinga būtų peržiūrėti informacijos, gaunamos vykdant kriminalinę žvalgybą, vertinimo sistemą.

Nors šiame tyrime iškeltos tik kelios, autoriaus nuomone, esminės ir labiausiai reikšmingos KŽS vykdomos nusikalstamų veikų prevencijos įgyvendinimo problemos, tačiau detalesnis gilinimasis į šią sritį yra apribotas šio tyrimo apimtimi. Šiuo tyrimu norėta parodyti nagrinėjamos problemos aktualumą ir paskatinti tolimesnius mokslinius tyrimus šioje srityje.

IŠVADOS

Kriminalinės žvalgybos subjektų vykdoma nusikalstamų veikų prevencija nuo kitų subjektų vykdomos prevencinės veiklos išimtinai skiriasi jų išskirtine kompetencija, jiems pavestu vaidmeniu, veiklos pobūdžiu bei turimų kriminalinės žvalgybos galimybių naudojimu siekiant bendrų prevencijos tikslų.

Nusikalstamų veikų prevencija kriminalinėje žvalgyboje galėtų būti apibrėžta kaip kriminalinės žvalgybos pajėgų, informacijos gavimo būdų ir priemonių, taip pat šiais informacijos gavimo būdais ir priemonėmis surinktos informacijos naudojimas siekiant įgyvendinti prevencines priemones, skirtas nustatyti bei pašalinti nusikalstamų veikų priežastis ir sąlygas, numatyti galimas nusikalstamų veikų darymo tendencijas, sukliudyti nusikalstamų veikų padarymui ar sumažinti jų neigiamą poveikį, taip pat atgrasinti asmenis nuo tokių veikų darymo.

Lietuvos Respublikos įstatymuose yra nustatytas kriminalinės žvalgybos subjektų vaidmuo bendroje nusikalstamų veikų prevencijos priemonės taikančių subjektų sistemoje. Tačiau tai, jog įstatymų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose, detalizuojančiuose Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymą ar kitus įstatymus, nenustatyti pakankami kriminalinės žvalgybos subjektų pareigūnų gaunamos informacijos vertinimo kriterijai, sukelia šiems subjektams pavestų uždavinių (tarp jų ir nusikalstamų veikų prevencijos) įgyvendinimo problemas.

Praktika, kai kriminalinės žvalgybos subjektų pareigūnų gaunamos informacijos vertingumui nustatyti taikomas vertinamasis kriterijus pasirenkamas individualiai, palieka per daug plačias galimybes šių pareigūnų diskrecijai, todėl tikslinga būtų peržiūrėti informacijos, gaunamos vykdant kriminalinę žvalgybą, vertinimo sistemą.

LITERATŪRA

I. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas Nr. XI-2234 // Valstybės žinios, 2012, Nr. 122-6093.
4. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 90-2777.
5. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas Nr. IX-965 // Valstybės žinios, 2002, Nr. 65-2633.
6. Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XII-1672 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos patvirtinimo“ // TAR, 2015-05-13, Nr. 7293.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. 108 „Dėl kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo“ // Valstybės žinios, 2013, Nr. 16-780.
8. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2007 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. I-134 su Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008-05-28 įsakymu Nr. I-79 padarytais pakeitimais patvirtintos rekomendacijos „Dėl operatyvinės veiklos įstatymo ir baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo“ [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/dok/Operat_veikl_BK_taikymo.pdf>.

II. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198-1 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2000, Nr. 39-1105.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2005, Nr. 1-7.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio

1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 „Dėl Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, Nr. 15-465.

III. Teismų praktika

12. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas byloje *Dragojević prieš Kroatiją* (pareiškimo Nr. 68955/11).
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. vasario 5 d. sprendimas byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 74420/01).
14. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Klass ir kiti prieš Vokietiją* (pareiškimo Nr. 5029/71).
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-788/2016.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-422-303/2016.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-557/2012.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2011.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313/2010.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-P-2/2009.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-141/2008.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-P-6/2008.
24. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje dalyje Nr. 1A-12-166/2016.
25. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-38-536/2014.

IV. Mokslinė literatūra

26. *Babachinaitė G., Galinaitytė J., Jurgelaitienė G. et al.* Kriminologija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
27. *Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. et al.* Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
28. *Babachinaitė G., Petkus A.* Kai kurios kriminologinės problemos dvidešimtmečio socialinių pokyčių Lietuvoje kontekste // *Jurisprudencija*, 2014, Nr. 21(1).
29. *Goda G.* Operatyvinės veiklos teisinio reguliavimo problemos ir perspektyvos // *Teisė*, 2006, t. 58.
30. *Горяинов К. К., Овчинский В. С., Синилов Г. К.* Теория оперативно-розыскной деятельности. Учебник. Москва: Инфра-М, 2006.
31. *Legowicz E.* Operatyvinis darbas nusikalstamumo profilaktikoje // *Teisės problemos*, 1995, Nr. 1.
32. *McLaughlin E., Muncie J.* The sage dictionary of criminology. Second edition. The Cromwell Press, Trowbridge, Wiltshire, 2007.
33. *Nikartas S.* Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

V. Kiti šaltiniai

34. *May T.* International Crime and Policing Conference. Crime prevention, Home Office, 2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.gov.uk/government/speeches/home-secretary-theresa-may-launches-the-modern-crime-prevention-strategy>>.
35. Modern Crime Prevention Strategy, Home Office, 2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/509831/6.1770_Modern_Crime_Prevention_Strategy_final_WEB_version.pdf>.
36. *Peterson M.* Intelligence led-policing: the new intelligence architecture. Bureau of Justice Assistance. Washington. U.S. Department of Justice. Office of Justice programs, 2005 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/210681.pdf>>.
37. Operatyvinės veiklos (kodas 214) programa patvirtinta Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto tarybos 2008 m. liepos 1 d. nutarimu Nr. VS-6 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/katedros/.../operatyvine_veikla.doc>.
38. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

Dr. Petras TARASEVIČIUS
Law Institute of Lithuania

THE CONCEPTION OF CRIME PREVENTION DURING CRIMINAL INTELLIGENCE AND THE PROBLEMS OF IMPLEMENTATION

Summary

The article deals with the issues of the implementation of crime prevention as a task of the criminal intelligence proceeding and the conception of such crime prevention. A particular focus of research is drawn on the identifying the role of the entities of the criminal intelligence in the general crime prevention system.

The author is analysing case law and trying to identify main requirements for the justified interfering of human rights and freedoms during the criminal intelligence. The goals of the research are to highlight the existence of the legal issues of the crime prevention during criminal intelligence proceeding.

The samples of the case study illustrate that the court during the case study does not control reasonable grounds for the criminal intelligence actions if they are authorized by the judge. Such cases when the judge or public prosecutor authorized the criminal intelligence actions the evaluation of the reasonable grounds legality lays on their unilateral responsibility.

However, not at all cases the legality of the reasonable grounds for the implementation of the covert measures used for interfering private life of the individuals can be provable with the existence of such authorization. Authorization of the reasonable grounds or refusing such authorization mostly depends on the evaluation of the information given by the authorities of the entities of the criminal intelligence. Noticeable that during the proceeding of the evaluation the information given by the entities of the criminal intelligence there is some uncertainty related to criteria using by the judge, public prosecutor or officials of the entities of the criminal intelligence.

The problems of the crime prevention implementation during criminal intelligence proceeding are emerging when the bylaw juridical regulation of the criminal intelligence does not provide enough grounds and criteria for evaluation of the received information. In some cases, decision making is too much-individualized process, particularly when the officials of the entities of the criminal intelligence individually applying unilateral criteria for evaluation of the received or gathered information. It is appropriate to rethink the system of evaluation of the information received or gathered during criminal intelligence proceeding.